

Definitiegesprek

U kent de situatie: in een gesprek ontstaat verwarring en een van de deelnemers stelt voor om de belangrijkste begrippen te definiëren. Het gesprek gaat dan verder over definities, maar de verwarring neemt eerder toe dan af. Wij hebben slechte ervaringen met het haastig definiëren van begrippen in de loop van een gesprek. Het wordt al gauw een strijd om woorden. Of het is een poging om bepaalde discussies te af te kappen. De voorzitter herinnert iedereen er aan dat we onder 'competentiemanagement' verstaan ... . Wie dan nog iets wil zeggen dat daar buiten valt merkt dat zijn bijdrage buiten spel wordt geplaatst. Frustratie en verwarring nestelen zich in het gesprek.

Toch is het definiëren van begrippen van groot belang. Het werkt echter alleen als het vaststellen van wat een begrip betekent niet overhaast plaats vindt, als een snelle tussenstap, maar zelf de hoofdmoot van het gesprek vormt. De definitie is het beoogde resultaat van het onderzoek, zij komt pas aan het einde tot stand en sluit het gesprek af. Zo'n gesprek vereist een zorgvuldige regie.

Het definitiegesprek is de meest oorspronkelijke vorm van het socratisch gesprek. Socrates raakt met iemand aan de praat over een kwestie. Na korte tijd blijkt dat de spreker geen helder idee heeft van het kernbegrip van de discussie: moed, fatsoen, vakmanschap, floeren etc. Vervolgens daagt Socrates hem uit dat begrip te definiëren. Hij gaat er vanuit dat als je werkelijk kunt aangeven wat zo'n begrip inhoudt je het ook in praktijk zult brengen of je leven er naar richten. Maar iedere poging tot definitie mislukt. Niettemin komt door die successievelijke pogingen een scherpzinnig en vaak verrassend onderzoek tot stand.

Stappen

1. Selecteer het begrip dat om een nadere definiëring vraagt. Soms blijkt dat pas in de loop van een gesprek, soms begin je een gesprek speciaal om dit ene begrip te verhelderen. Er zijn natuurlijk vele begrippen die voor definiëring in aanmerking komen: integriteit, missie, verantwoordelijkheid, duurzaamheid, kwaliteit enz. Kies een begrip dat in het hart staat van een kwestie die speelt. Zorg ervoor dat het een gangbaar begrip is, dat geen speciale voorkennis vereist. Je kunt eventueel vooraf een of meer definities opzoeken, in een woordenboek of elders, dat kan helpen het onderzoek te richten. Maar het kan ook heel goed zonder die voorbereiding. Spits het gesprek toe op dit ene begrip.
2. Begin het onderzoek met het beschrijven van:
  - a. concrete voorbeelden of persoonlijke ervaringen die onder het begrip vallen (de zogenaamde verwijzing), en
  - b. de betekenis die het begrip op grond daarvan heeft (de gedachte-inhoud).Iedereen omschrijft het begrip vanuit beide invalshoeken.
3. Wissel deze omschrijvingen uit. Wat is raak getroffen? Wat ontbreekt? Schrijf op wat je vast wilt houden voor het vervolg van het gesprek.
4. Kies samen een van de omschrijvingen voor nadere inspectie. Onderzoek deze omschrijving aan de hand van de volgende vragen:
  - a. is hij volledig, expliciet en nauwkeurig genoeg?
  - b. bevat hij de juiste woorden?
  - c. is hij toepasbaar in verschillende situaties? Is hij in overeenstemming met alledaags spraakgebruik? Is hij bruikbaar in concrete uitspraken waarin het begrip vaak wordt gehanteerd?

- d. onderzoek ook een aantal afgrenzingen: wat valt er niet onder? (Een definitie doet twee dingen: omschrijven wat het begrip 'inhoudt' en uitsluiten wat er niet bij hoort.)
  - e. onderzoek enkele woorden 'in de omgeving' van het kernbegrip, zoals synoniemen of woorden met een vergelijkbare betekenis. Wat is het verschil?
5. Let op: het is van groot belang concrete voorbeelden bij de hand te houden om de voorgestelde omschrijvingen op toe te passen. Anders verzandt het gesprek al gauw in een abstracte woordenbrij. (Kant zegt: begrippen zonder ervaring zijn leeg, ervaring zonder begrippen is blind.)
  6. Formuleer nu een toereikende definitie: wat zijn noodzakelijke en voldoende voorwaarden om van X te kunnen spreken? Hou voor ogen dat een goede definitie eerder juist en treffend is dan volledig en uitputtend: een overladen definitie werkt zelden (alleen in de wetenschap).
  7. Ga tot slot na of de definitie inderdaad alles omvat wat wezenlijk is voor het begrip en al het andere uitsluit.

Literatuur

Plato: *De Sofist*. Edward Schiappa, *Defining reality. Definitions and the Politics of Meaning*. Southern Illinois University Press, 2003. Richard Robinson, *Definition*. Oxford University Press, 1952/ 1972.